

ХОЛИСТИЧНО ОБУЧЕНИЕ И ХОЛИСТИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ – ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

Румяна Веселинова Станева,

докторант във ВСУ „Черноризец Храбър“,

учител по португалски език в 4ЕГ „Фредерик Жолио-Кюри“ Варна,

Португалски Културен Институт Камоиш - София

***Резюме:** В специализираната литература обучението се разглежда като структуриран управленски процес, като философия, като форма и др. В немалко публикации може да се открие препоръка към учителя на XXI век да използва холистичен подход към своите ученици, за да създаде хармонични личности и да спомогне за създаването на хармонично общество. Въпреки това не се установява цялостна холистична политика в макросистемата на образованието, което затруднява постигането на оптимални резултати въпреки усилията на всеки учител поотделно. Задачата на настоящия труд е разглеждайки различните аспекти на образованието като управленски процес, философски теории и формална структура, да се даде един по-общ, холистичен поглед на образователната система. Този холистичен поглед е необходим за осъществяване на бъдещ синтез на теоретични и приложни факти, чрез който образователната система да бъде разгледана като единен организъм, за чието развитие би могло в бъдеще да се изработи холистична политика.*

***Ключови думи:** образователен процес, философия на обучение, формални образователни структури, холистична образователна политика*

CURRENT ASPECTS IN 21TH CENTURY EDUCATION FROM HOLISTIC LEARNING TO HOLISTIC STRATEGY IN EDUCATION

Rumyana Veselinova Staneva,

VFU „Chernorizets Hrabar“ - PhD student,

Portuguese teacher - IV French Language School „Frederic Joliot-Curie“

Varna and Camões – Institute for Cooperation and Language

***Abstract:** In the specialized literature, training is considered as a structured or management process, as a philosophy, as a form, etc. A huge number of publications recommend to the teacher of the XXI century to use a holistic approach to his students in order to create harmonious personalities and to contribute for the creation of harmonious society. However, no overall holistic policy is established in the macro system of education, which makes difficult the achievement of optimal results despite the efforts of each individual teacher. The task of the present research is to give a more general, holistic view of the educational system, considering the various aspects of education as a management process, philosophical theories and formal structure. This holistic view is necessary to realize a future synthesis of theoretical and applied facts, through which the education system can be considered as a single organism, for the development of which a holistic policy could be developed in the future.*

***Key words:** educational process, philosophy of learning, formal educational structures, holistic education policy*

Обучението като процес в теориите на Чърчис, Блум, Андерсън и Кратуол.

Влиянието на цифровите технологии в педагогиката на XXI век е безспорно, като информационно-комуникационните технологии (ИКТ) са част от налагащите се практически подходи на обучение. Това се отразява и върху теоретичното знание, като се правят много опити за систематизиране и класифициране, както и за обогатяване на различните педагогически концепции. Нови теории възникват не само в университетските, но и в училищните среди – от обучители, коучове, ментори и учители, от хора занимаващи се активно с преподаване. Активните преподаватели първи се сблъскват с новите предизвикателства в образованието и благодарение на широкия достъп до информация откриват и адаптират чрез ИКТ най-добрия според тях начин за преподаване, като дигитализирането в този смисъл не се отразява само на обучението и начина на приемане на света от учениците, но и от учителите.

Актуални са педагогическите търсения на Андрю Чърчис, които са съобразени със съвременната технологична действителност.¹ Като вицепрезидент на Световна Цифрова Гражданска Фондация (Global Digital Citizen Foundation- GDCF), той дефинира важни понятия като „дигитален гражданин” и „глобално гражданство”. Според него дигиталният гражданин е съвестен, уважаващ и състрадателен, човек, който се стреми да създаде чувство за глобална общност във всичките си онлайн и офлайн отношения,

---

¹ Освен дигитален ентузиаст той е и действащ учител, с което се обяснява стремежа му да усъвършенства и адаптира процеса на обучение към учащите, което прави идеите му практични и приложими. Преподавател в училище в Нова Зеландия, където се използват цифрови устройства още от ранна възраст в класната стая, Андрю смята, че това отразява бъдещето, в което сегашните ученици ще живеят.

задължения и начинания.² В предложената от него систематизация на педагогическите концепции на XXI век (Фиг.1), ясно са представени по-важни според него концепции в образованието на новия век – от ученето чрез решаване на проблеми и интердисциплинарното обучение, през формирането на правилната самооценка на учащите, сътрудничеството и постигането на медийна и технологична грамотност на фона на използването на ИКТ в процеса на обучение до постигането на висши резултати като развиване на способности на мислене от най-висок ранг (Higher order thinking skills – HOTS).

Фиг. 1. Визуализация на педагогическите концепции на XXI век според Чърчис

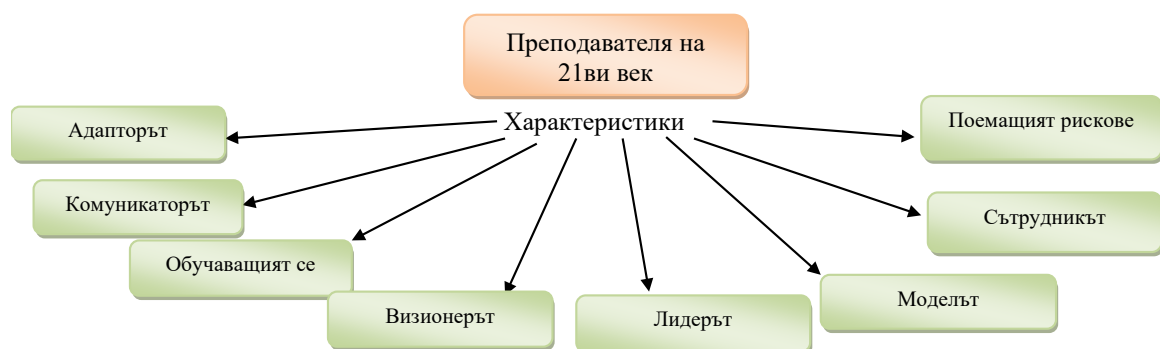
Източник: Адаптация по: Георгиева-Лазарова, Ст., Лазаров, Л. (2014). *Информационни и комуникационни технологии в образованието*. В. Търново: Св. Св. Кирил и Методий, <http://www.educatorstechnology.com/2013/03/awesome-graphic-on-21st-century-pedagogy.html>, достъпно на 16.08.2022г.

² [Five Tenets of Global Digital Citizenship](https://prezi.com/p/mjfazzjvljkk/five-tenets-of-global-digital-citizenship/), <https://prezi.com/p/mjfazzjvljkk/five-tenets-of-global-digital-citizenship/>. Преподавателска онлайн платформа, достъпно на 16.08.2022.

Според Чърчис учениците на XXI век са:

- Колаботаривни, мрежови и общуващи
- Адаптивни и креативни
- Информационно, медиа и технологично грамотни
- Незабавни и мигновени
- Обичат мигновеното удовлетворение
- Харесват медиите в различните им форми

Учениците на XXI век са различни и именно съобразно новите характеристики, които те притежават и актуалните особености и изисквания на съвременната реалност е необходимо да протича обучението. Аргументирано може да се предположи, че ефективността на образователния процес е силно зависима от уменията и качествата на учителя на XXI, които се променят във времето и допълват с нови. Съвременните учители е нужно да са ориентирани към ученика, да са холистични и подкрепящи. (Фиг.2)³

Фиг. 2. Характеристики на преподавателя на 21^{ви} век според Чърчис

Източник: Churches, A. (2008). Welcome to the 21 Century, <http://startrekdigitalliteracy.pbworks.com/f/21st+century+teaching+and+learning.pdf>, достъпно на 16.08.2022

³ Churches, A. (2008). Welcome to the 21 Century, <http://startrekdigitalliteracy.pbworks.com/f/21st+century+teaching+and+learning.pdf>, достъпно на 16.08.2022

Учителят на XXI век, според Чърчис, трябва да е модел за подражание, да обучава чрез личния пример, да е толерантен, приемащ, рефлексивен, информиран. Трябва да е адаптор, т.е. трябва да съумява да адаптира учебния план и неговите изисквания за преподаване в дигитални режими, трябва да може да съобразява подходящите методики и подходи за своя клас. Трябва да е комуникативен, но и да разбира от комуникации, да използва различни информационни канали, приложения и социални мрежи. Като визионер учителят трябва да създава логични връзки, които да улесняват научаването в различни области, да използва различни сфери на познанието и да ги съчетава адекватно. В обобщение, Чърчис посочва: *„Учителят на 21-ви век трябва да има визия, умения, стимул, ресурси и план за действие за успешно обучение.“*⁴

По настояще са познати различни ресурси и инструменти, с които да си служи учителят в своята работа. Универсален подход все още не съществува и за да се постигнат в оптимална степен целите на образователния процес, е нужно да се избират и да се съчетават подходящите методики и ИКТ технологии съобразно ситуационното управление на процеса. В този смисъл една от важните роли, която учителят трябва да умее да изпълнява е тази на мениджър, твърдение ясно обосновано от В. Николаева: *От така систематизираните ключови функции, роли и качества на учителя е видно, че притежаването на специфични знания, умения и компетенции в областта на управлението са важни за изграждането на добрия учител и за тяхното формиране трябва да се отделя време и внимание, така като се създават и изграждат умения за преподаване и за подпомагане на процесите по*

---

4 Churches, A. (2008). Welcome to the 21 Century, <http://startrekdigitalliteracy.pbworks.com/f/21st+century+teaching+and+learning.pdf>, достъпно на 16.08.2022

усвояване на учебното съдържание от страна на обучаемите.⁵ Установява се, че образователният процес се отличава с динамичност и известна непредсказуемост. Ето защо от голямо значение е за добрия учител да може да реагира според ситуацията, като спазва условието: равнището, на което се решава проблемът, се определя от неговата природа, честотата на проявление и степента на несигурност, с която той е съпроводен.⁶ Използвайки това, може да се посочи, че ситуационният мениджмънт е подходящ за управлението на процесите в класната стая.

Поради неструктурираното естество на проблемите възникващи в класната стая и според цитираното по-горе, ситуационното управление на процесите е приложим подход в класната стая. В този смисъл към систематизираните характеристики на учителя на XXI век според Андрю Чърчис (Фиг.2) може да се добави и управлението. Въпреки, че „адаптор“ и „лидер“ до известна степен онагледяват очакванията за управленски умения към учителя, то те не са напълно натоварени с разбирането за съобразеното с отделната ситуация целеполагане и управление на процесите в класа.

Чърчис адаптира „Дигиталната Таксономия на Блуум“, към сегашния дигитален свят. През 1956 г. Бенджамин Блум публикува таксономия на образователните цели за познавателната дейност. Таксономията на Блуум представлява йерархия на мисловните умения, в която по-високите нива на мислене включват всички познавателни умения от по-долните нива. Теорията на Блуум почива на твърдението, че целите и резултатите от обучението не са с еднаква тежест – например запомнянето на научни факти, колкото и важни да са те, е на по-ниско ниво от умениято да се анализира или оценява.

---

⁵ Николаева, В. (2019). Управление на класната стая. Фокус области в работата на учителя. *Годишник на Варненски свободен университет, том XXV*, стр. 205-232

⁶ Николаева, В. (2013). Управленски решения. *Методи и модели за вземане на бизнес решения*, Варна: УИ на ВСУ, с. 117-150

Уменията, посочени на най-ниско ниво на пирамидата са мисловни умения от нисък порядък – Lower Order Thinking Skills (LOTS), като изкачвайки се нагоре по предложената от него йерархична структура, се променят в умения от все по-висок мисловен порядък.

Фиг. 3. Таксономия на образователните цели по Блуум

Източник: Bloom B. (1956) *Taxonomy of Educational Objectives. Book 1, Cognitive domain.* Addison-Wesley Longman Ltd

Андерсън и Кратуол публикуват през 2000 г. ревизиран модел на Таксономията на Блуум, и поставят като мисловно умение от най-висок порядък (HOTS) творчеството. (Фиг. 4)

Фиг. 4. Адаптация по Андерсън и Кратуол 2000 г.

Източник: Anderson L., Krathwohl D. (2000) *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*, Pearson

Според Чърчис мисловните умения споменати в схемата на Блуум и в ревизирия модел на Андерсън и Кратуол, включват твърде многобройни процеси и дейности, които се извършват в класната стая ежедневно, но те не обхващат дейностите и процесите подчинени на новите ИТК, с които работят и живеят ученици и учители. Затова той допълва Таксономния модел и го дигитализира, създавайки Дигиталната Таксономия на Блуум, включвайки следните дейности⁷:

- Запомняне
- Разбиране
- Прилагане
- Анализирание
- Оценяване
- Създаване

Прилагането и анализирането са дейности от изключителна важност в процеса на учене, тъй като те до голяма степен спомагат за запомнянето и разбирането и за създаването в следствие на оптимално реализирания се процес за учене. Определянето и класификацията на процесите и извършваните в класната стая дейности е изключително важно за разбирането на структурата на образователния процес и за откриване на най-подходящите учителски роли за реализирането му. Безспорно важно е учителят да е адаптор, комуникатор, лидер, визионер, модел за обучаващия се, но никоя от тези роли не може да бъде изпълнена по най-добрия начин ако учителят не е сътрудник, ако няма позитивно отношение към учениците и не умее да

---

⁷ Churches, A. (2008). Blooms Digital Taxonomy, https://www.researchgate.net/publication/228381038_Bloom's_Digital_Taxonomy, достъпно на 16.08.2022.

управлява процеса на обучение създавайки атмосфера на разбирателство и приемане.

В този смисъл образователния процес би следвало да се разглежда комплексно, като върху синтеза на формалните, структурни и съдържателните му аспекти да се осмисли възможността да се постави основа на единна, холистична, образователна политика.

Холистични и хуманни теории за образование, STEM

В началото на ХХІ век популярност придобиват хуманните подходи в образованието, които акцентират върху хармоничното развитие на детето и връзката му с природата. Хуманните възгледи в образованието имат обща основа – природосъобразното обучение и развитие на детето.

Интересна е идеята на философа и педагог Йохан Песталоци, създал в края на ХVІІІ и началото на ХІХ век първата система за начално образование, чието мото е било, че трябва да се учи с глава, ръце и сърце⁸.

Франсис Паркър, с чието име се свързва прогресивното обучение и който още през ХІХ век е против институционализирането на учениците смята, че обучението има три аспекта – умствено, физическо и морално⁹.

Могат да бъдат споменати още Мария Монтесори, Рудолф Щайнер, имена, дали различни философии на света, но обединени от холистичната идея в обучението.

Монтесори¹⁰ въвежда за първи път индивидуалния подход в педагогиката и хуманното отношение към учениците, а Щайнер е първият,

---

⁸Pestalozzi, J. (1994). *Mes recherches sur la marche de la nature dans l'évolution du genre humain*. Nadir France: Payot Lausanne

⁹Rippa, A. (1997). *Education in a Free Society: An American History*. New York: Longman

¹⁰Montessori, M. (1965). *The Montessori method; scientific pedagogy as applied to child education in "the Children's Houses"*. Cambridge: Mass. R. Bentley

който говори за хармонично развитие на детето или интерпретирано по друг начин: показва възможен холистичен профил на педагогиката. Валдорфската педагогика¹¹ използва за основополагащи личността и поведението на самото дете и има за цел разгръщането на индивидуалния потенциал на всяка отделна личност, съблюдава културното многообразие и е обвързана с етичните принципи и морала. Холистичните теории разглеждат ученика в неговата цялост като личност и по своята същност са хуманно насочени, така, че може да се твърди, че са част от хуманното направление в педагогиката.

Идеята за холистичното образование е популярна и днес заради хуманността и широкия си обхват, а съчетаването и с новите ИКТ, може да даде така необходимата методологическа философска основа в управлението на образованието във формален и съдържателен аспект. *„По своята същност, холистичното образование е такова образование, което има за цел да разгледа вселената като едно неделимо цяло. То счита, че всяка една личност има точно място в света и всичко е свързано помежду си и не бива да се разглежда в частност, а като общо. Личността, обучавана чрез холистичното образование, търпи развитие, не само по отношение на придобиване на нови знания, но и емоционален, естетически, духовен, творчески, физически план и по този начин се осъществява една добро сътрудничество, в дух на взаимно уважение между всички участници в образователния процес.“*¹²

В новия високо технологичен свят, холистичното образование е актуално, тъй като се смята, че то връща баланса, обръщайки човешкото

---

¹¹ Steiner, R., Clouder Ch. (2003). *EDUCATION. An Introductory Reader. Compiled with an introduction, commentary and notes by Christopher Clouder.* Rudolf Steiner Press

¹² Пенчева, М., Стефанова С. (2018). Холистичният подход в контекста на съвременната образователна система – предизвикателства и практически решения. *Образование и технологии, том 9, стр. 239.* http://www.edutechjournal.org/wp-content/uploads/2018/08/2_2018_236-242.pdf, достъпно на 16.08.2022 г.

същество към единствената способност, която изкуственият интелект няма как да развие, а именно – творческото вдъхновение. Холистичното образование е насочено именно към развитие на всеотранни личности чрез учене, чрез прилагане, анализиране, взаимовръзки и творчество и в този смисъл развива мисловни мисловно умение от най-висок порядък (HOTs).

Прилагайки холистичната теория в образователния процес се постигат именно заложените умения в таксономията на Блум и в съвременния и вариант на Чърчис, отчитащ промените в дигиталния свят. Синтезирайки целите поставени в горепосочените таксономии и практиките, заложен в холистичния модел и залагайки ги във формалната структура на образованието, то би могло да се изработи единна холистична политика за образование, съобразена с всички аспекти на образователния процес – структура, форма и съдържание. Такава образователна политика, разглеждаща образованието в неговата цялост, отчитаща всички взаимовръзки на неговите елементи и единството и зависимостите на процесите протичащи в него, би могла да допринесе за цялостното му управление и за развитието му като единна система, отговаряща на потребностите на всички заинтересовани страни. Една единна холистична политика, стремяща се към удовлетвореността на всички участници в образователния процес, би могла да се основава на отношенията в класната стая и ситуационното управление на образователния процес, както и да включва обратната връзка.

Други актуални системи са STEM и STEAM, които са широко застъпени в европейските образователни политики, както и в Р. България с националната програма „Изграждане на училищна STEM среда“ 2020 г.¹³

---

¹³ Национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“ 2020 г. [Начало - STEM \(mon.bg\)](https://mon.bg) достъпно на 16.08.2022 г.

Разликата между двата вида обучение е в присъствието на изкуството във STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) и чисто научната математическа насоченост на STEM обучението (Science, Technology, Engineering, Mathematics).

STEM подходът се развива още от 90^{те} години на миналия век, но през 2006 г. Джорджет Якман доразвива идеята добавяйки изкуството към STEM направленията. Като учебна програма STEM се основава на идеята за фокусирано обучение по четирите направления – наука, технология, инженерство, математика, (в случая на STEAM и изкуство), но вместо да се преподават дисциплините като отделни предмети, се интегрират в програма на обучение, почиваща на идеята за реално приложение. Разрешаването на един проблем обикновено не е еднозначно и изисква познания едновременно в няколко направления.

STEM интегрира теорията и практиката създавайки среда, в която ученикът е и учител, изследовател, и учен. Като отправна точка при изучаването на точните науки се използва изкуството – художествено, музикално, дизайн, като по този начин се развива творческото мислене у учениците и се използва за разрешаване дори и на строго логическите задачи. Развива се усета им за красота и хармония и цялостното им възприятие на света. Това е основание варианта STEAM да се приеме като съответстващ на философските тенденции на холистичното образование. Джорджет Якман синтезира STEAM обучението до едно изречение казващо всичко: *Наука и технология, интерпретирани чрез Инженерството и Изкуството и всичко това базирано на езика на Математиката.*¹⁴

---

¹⁴Yakman, G. (2008). STEAM Educational Model. https://www.researchgate.net/publication/327351326_STEAM_Education_an_overview_of_creating_a_model_of_integrative_education 22p, достъпно на 16.08.2022 г.

Програмата на МОН „Изграждане на училищна STEM среда“¹⁵ е отражение на световните тенденции. Тя дава възможност да се изградят в училищата STEM центрове и учебни работилници по науки и технологии, които да открият пред учениците и учителите едно интересно и завладяващо обучение и да разкрият нови съвременни хоризонти за развитие.

Интересен STEM подход се открива в Програмното обучение, което е нова (реално недостатъчно популярна, ала позната) възможност за развитие на дидактическите ресурси за часовете по математика, която позволява тази дисциплина да стане по-достъпна и интересна за учениците, а усвояването на нови знания леко и основано на логиката и индивидуалното достигане до знанието. „Разработеното учебно съдържание се представя в логическа последователност и се разпределя в блокове информация, наречени етапи. Всеки от тях съдържа информация, която е представена по удобен за възприемане начин. Всеки следващ етап се подготвя и представя въз основа на вече предложената информация. Подготвеното съдържание се дава за самостоятелна работа на учащия, който може сам да определи темпото си за учене. По този начин програмираното обучение може успешно да се използва за индивидуализиране на учебния процес“.¹⁶ Методите и предимствата на STEM обучението и в частност на програмното обучение като модели на обучение отразяващи холистичната теория в образованието, могат да се използват при разработване на единна холистична политика в образованието, като се включат в процеса на обучение. Именно синтеза между актуалните теории, методи и практики в съвременното образование, би предоставил

---

¹⁵ Национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“ 2020 г. [Начало - STEM \(mon.bg\)](http://mon.bg) достъпно на 16.08.2022 г.

¹⁶ Николаева, В. (2022). Обучението чрез програмирани текстове като инструмент за управление и повишаване на качеството на образователния процес в системата на средното образование. *e-Journal VFU*, бр.17/2022 г. [Велислава Николаева Управление-на-образованието-19-04 ВСУ.pdf \(vfu.bg\)](http://vfu.bg) 25 стр., достъпно на 16.08.2022г.

обосновани изводи на базата на които да се изгради цялостна холистична политика за образование, отговаряща на съвременните нужди на заинтересованите страни и основана на разбирането за единна образователна система. Такава холистична политика не може да бъде възможна без да се съобрази с формалната структура на образованието.

Образованието в България като формална структура

Образователната система в България е с традиции, може да се разглежда като централизирана и демократична. Основание за това твърдение, авторът намира в:

Според Чл. 23. От Конституцията на Р. България „*Държавата създава условия за свободно развитие на науката, образованието и изкуствата и ги подпомага. Тя се грижи за опазване на националното историческо и културно наследство.*“¹⁷

В Закона за предучилищно и училищно образование¹⁸ са изяснени основните принципи в образованието у нас. Посочва се, че образованието е национален приоритет и е ориентирано към интересите и мотивацията на ученика. В Закона се заявява равнопоставеността и недопускането на дискриминация, толерантността, приобщаването и запазването на образователните традиции, важността на иновациите и ангажираността на държавата. Законът е фокусиран върху придобиването на знания и умения от учениците и върху отношенията между ученик-ученик и учител-ученик, а не разглежда класната стая като цялостен организъм, като пространство на взаимодействие между съставлящите го елементи. Въпреки, че в Раздел II, чл.

---

¹⁷ Конституция на Република България, Обн. ДВ. бр.56 от 13 Юли 1991г... последно изм. и доп. ДВ. бр.100 от 18 Декември 2015 г., Глава първа

¹⁸ ЗАКОН за предучилищното и училищното образование, Обн. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015г ... последно изм. и доп. ДВ. бр.34 от 3 Май 2022г. Раздел II, Чл.3.

219, т.3 на ЗПУО¹⁹, където са уточнени правата и задълженията на учителя, се казва: *„На педагогическите специалисти се дължи почит и уважение от учениците, родителите, административните органи и обществеността.“*, то това не е идея, залегнала в целия закон, като например не се открива в Раздел II, Чл. 77. (1)²⁰, където се определят групите ключовите компетенции, които обхваща общообразователната подготовка. В този смисъл отношението към учителя и институцията, принадлежността към обществото на класната стая не се разглежда като част от целевите ключови компетенции и необходимо условие за постигане на всички други изброени компетентности. Един от изводите на Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри (2014-2020)²¹ е: *„Морално остаряла нормативна уредба, която не отговаря на съвременното състояние на образованието и тенденциите в развитието му и не води до повишаване статута на българския учител. Като последица се отчита отлив на млади хора от професията учител.“* От казаното до тук може да се предположи, че единна холистична политика заложена в Българската образователна нормативна рамка би оказала благоприятно влияние на развитието на образователната система като единна интегрирана структура, чиито елементи са в постоянна връзка и взаимозависимост. Добри практики могат да бъдат заимствани от страните членки на ЕС чрез анализ и съпоставка с Българската образователна политика.

---

¹⁹ ЗАКОН за предучилищното и училищното образование, Обн. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015г ... последно изм. и доп. ДВ. бр.34 от 3 Май 2022г. Раздел II, Чл.3.

²⁰ ЗАКОН за предучилищното и училищното образование, Обн. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015г ... последно изм. и доп. ДВ. бр.34 от 3 Май 2022г. Раздел II, Чл.3.

²¹ Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри (2014-2020), http://nio.government.bg/wp-content/uploads/2018/06/strategy_razvitiye_pedagogicheski_kadri.pdf, сайт на Национален Инспекторат по Образование, достъпно на 16.08.2022

Управлението на образованието в България се осъществява от Министерство на образованието и науката (МОН), което е отговорно и за разработването на образователните стандарти и изисквания към учениците, одобряването на учебниците, външното оценяване и преминаването от една образователна система в друга, подобряването на учебните планове и програми, разработването на методически указания и стратегии.

Централната образователна политика се провежда на местно ниво от Регионални управления на образованието (РУО), като Министъра на образованието и науката назначава техните директори.

На ниво образователна институция в системата на средното образование, директорите са тези, които осъществяват държавната политика. Те разполагат с делегирания бюджет, определят преподавателската натовареност, ръководят педагогическия колектив и организират изпълнението на училищните политики, утвърждават правилника за вътрешния ред в училище, седмичното разписание на учебните занятия, графика на писмените и класните работи на учениците и др.

В България все още има потенциал за развитие на училищата и ориентиране на образователния модел към резултата. Според В. Николаева: *„Предизвикателствата, пред които са изправени образователните институции от системата на средното образование включват нови образователни реалности, нови образователни продукти, нова образователна среда, което предполага нов начин за тяхното управление, ясна концепция за бъдещото им развитие и умения за изпреварващо поведение в условията на увеличаващи се конкуренция и обществени очаквания.“*²² В този смисъл от изключителна важност е да се следва единна

---

²² Николаева, В. (2017). Фокус области при разработване на стратегии за развитие на образователните институции в системата на средното образование. *Известия на Съюза на учените – Варна, Серия Икономически науки, том 7 №1*, Варна, стр. 263-273; Николаева, В.

образователна политика на макроравнище, следваща нуждите и интересите на всички заинтересовани страни в образователния процес. На базата на опита на други европейски страни показали добри резултати в образованието би следвало да се разработи холистична образователна политика основаваща се на разбирането за образованието като единна система с определена структура, съдържание и форма, взаимосвързани помежду си в цял, единен образователен организъм.

Заключение

От учителя на XXI век се очаква освен педагог да е адаптор, лидер, визионер, модел, сътрудник, мениджър, който определя правилно целите и задачите – своите и на класа като група и индивидуално, който използва ситуационния подход в управлението на класната стая и умее да взима бързо стратегически решения, за да запази такава атмосфера в класа, в която да се разгърне по ползотворен начин обучителния процес. За да съумее обаче да покрие всички тези функции, учителят трябва да е подкрепен на макрониво.

В търсенето на подходящ за новото време начин на преподаване постепенно се налага холистичния поглед към процеса на обучение. Холистичният подход обаче би повлиял позитивно не само върху микросистемата на класната стая, но и върху макросистемата на образованието като цяло. Да се анализира образованието отделно като структура, форма или съдържание би довело само до частично коректни резултати. В този смисъл съвместната работа на теоретици, психолози, педагози и специалисти по управление е от голяма важност при

(2018). По въпроса за стратегията и диагностиката на образователната институция. *e-Journal VFU*, бр. 11, 2018, 25с., <https://ejournal.vfu.bg/pdfs/e-journal2018-Velislava.pdf>, достъпно на 16.08.2022.

изработването на холистична политика за образованието, която да е съобразена с неговата структурата, формата и съдържание и да го разглежда като единна система, единен организъм, като отчита нуждите и очакванията на всички участници в образователния процес и взаимовръзките помежду им.

От казаното до тук обосновано може да се заключи, че единна холистична политика в образованието би била в помощ на учителите, би оказала благотворно влияние и би внесла нужната подреденост в системата на образованието и следователно би била от полза за всички заинтересовани страни.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Георгиева-Лазарова, Ст., Лазаров, Л. (2014). *Информационни и комуникационни технологии в образованието*. В. Търново: Св. Св. Кирил и Методий, <http://www.educatorstechnology.com/2013/03/awesome-graphic-on-21st-century-pedagogy.html>, достъпно на 16.08.2022г.

2. ЗАКОН за предучилищното и училищното образование, Обн. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015г ... последно изм. и доп. ДВ. бр.34 от 3 Май 2022г. Раздел II, Чл.3.

3. Конституция на Република България, Обн. ДВ. бр.56 от 13 Юли 1991г... последно изм. и доп. ДВ. бр.100 от 18 Декември 2015 г., Глава първа

4. Николаева, В. (2022). Обучението чрез програмирани текстове като инструмент за управление и повишаване на качеството на образователния процес в системата на средното образование. *e-Journal VFU*, бр.17/ 2022

5. <https://ejournal.vfu.bg/pdfs/Велислава%20Николаева%20Управление-на-образованието-19-04%20BCU.pdf>, достъпно на 16.08.2022

6. Николаева, В. (2018). По въпроса за стратегията и диагностиката на образователната институция. *e-Journal VFU*, бр. 11/ 2018, 25с., <https://ejournal.vfu.bg/pdfs/e-journal2018-Velislava.pdf>, достъпно на 16.08.2022
7. Николаева, В. (2019). Управление на класната стая. Фокус области в работата на учителя. *Годишник на Варненски свободен университет, том XXV*, Варна, стр. 205-232
8. Николаева, В. (2013). Управленски решения. *Методи и модели за вземане на бизнес решения*, Варна: УИ на ВСУ, с. 117-150
9. Николаева, В. (2017). Фокус области при разработване на стратегии за развитие на образователните институции в системата на средното образование. *Известия на Съюза на учените – Варна, Серия Икономически науки, том 7 №1*, Варна, стр. 263-273
10. Национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“ 2020 г. [Начало - STEM \(mon.bg\)](http://mon.bg), достъпно на 16.08.2022 г.
11. Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри (2014-2020), http://nio.government.bg/wpcontent/uploads/2018/06/strategy_razvitie_pedagogicheski_kadri.pdf, сайт на Национален Инспекторат по Образование, достъпно на 16.08.2022 г.
12. Пенчева М., Стефанова С. (2018). Холистичният подход в контекста на съвременната образователна система – предизвикателства и практически решения. *Образование и технологии, том 9*, стр. 239, http://www.edutechjournal.org/wp-content/uploads/2018/08/2_2018_236-242.pdf, достъпно на 16.08.2022 г.
13. Севдалинова, Д. (2022). Образователната система в България – същност и възможности за подобряване на нейния управленски модел.

Електронно списание на департамента за информация и усъвършенстване на учителите, том 17/22, <https://diuu.bg/emag/8089/3/>, достъпно на 16.08.2022г.

14. Anderson L., Krathwohl D. (2000) *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*, Pearson

15. Bloom B. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives. Book 1, Cognitive domain*. Addison-Wesley Longman Ltd

16. Bloom B., Mesia B., Krathwohl D. (1964). *Taxonomy of Educational Objectives (two vols: The Affective Domain & The Cognitive Domain)*. New York: David McKay

17. Churches, A. (2008). *Blooms Digital Taxonomy*, https://www.researchgate.net/publication/228381038_Bloom's_Digital_Taxonomy, достъпно на 16.08.2022.

18. Churches, A. *Welcome to the 21 Century*. (2008). <http://startrekdigitalliteracy.pbworks.com/f/21st+century+teaching+and+learning.pdf>, достъпно на 16.08.2022.

19. Dichev Ch., Dicheva D., Agre G., Angelova G. (2013). *CYBERNETICS AND INFORMATION TECHNOLOGIES • Volume 13, No 3*

20. [Five Tenets of Global Digital Citizenship](https://prezi.com/p/mjfazzjvljkk/five-tenets-of-global-digital-citizenship/), <https://prezi.com/p/mjfazzjvljkk/five-tenets-of-global-digital-citizenship/>
Преподавателска онлайн платформа, достъпно на 16.08.2022.

21. Montessori M. (1965). *The Montessori method; scientific pedagogy as applied to child education in "the Children's Houses"*. Cambridge: Mass., R. Bentley

22. Pestalozzi J. (1994). *Mes recherches sur la marche de la nature dans l'évolution du genre humain*. Nadir France: Payot Lausanne

23. Rippa, A. (1997). *Education in a Free Society: An American History*. New York: Longman

24. Steiner R., Clouder Ch. (2003). EDUCATION. An Introductory Reader. Compiled with an introduction, commentary and notes by Christopher Clouder. Rudolf Steiner Press

25. Yakman G. (2008). STEAM Educational Model, https://www.researchgate.net/publication/327351326_STEAM_Education_an_overview_of_creating_a_model_of_integrative_education , достъпно на 16.08.2022.

Научен консултант: доц. д-р Велислава Николаева, ВСУ
„Черноризец Храбър“